

'I 58/57'-ből 4—5,000 db/év gyökeres dugványt és ebből sorfát nevel a gemenci hullámtéri fehérynárasok minőségjavítására.

Remélhető, hogy újabb lendületet vesz a saját anyag szelektálása, elszaporítása is.

A SZAB mg. szakbiz.-nak erdészeti munkabizottsága 1985. ápr. 11-1
ülésén tartott előadás

Hozzászólás Tóth Imre: A fehér- és szürkenyár termesztése Gemencen c. tanulmányához

A fehér- és szürkenyárak helyes értékelése, nevezéktanának kialakítása sok vitára adott lehetőséget a korábbiakban is, de még ma sem egyértelmű a névhasználatuk. Merész vállalkozás volt, amikor kiváló botanikusunk, *Gombocz Endre*, kimutatta, hogy a szürkenyár a fehér- és rezgőnyár közötti hibrid. Munkája a felismerésen túl a két alapfaj közötti számtalan átmenetet, hibridet nem tudta olyan módon rendszerezni, hogy az az erdészeti üzemi gyakorlatban gyökeret verjen, gyakorlatban alkalmazzák. A sokféle nehézség után öröm olvasni a bajjai hullámterén egy egész életpályát eltöltött szerző munkáját, minden bizonyosan segíti tisztánlátásunkat az említett kérdésben is.

Tóth dolgozata főként ár- és hullámtéri nárasokkal foglalkozik, magam részéről hadd tegyek hozzá néhány észrevételt, jobbára homoki vonatkozású megjegyzések formájában.

A fehér- és szürkenyárasok igen fontos előnye abban rejlik, hogy erdőszerű kezelésre alkalmasak. Míg a nemesnyárasokat ültetvényszerűen, belterjes formában kell kezelni, addig a fehér- és szürkenyárasokat az üzemi nehézségekkel szembeni nagyobb tűrőképesség jellemzi, vagyis kezelésük nem kíván akkora gondosságot, kellő időben végrehajtott kivitelezést, mint a nemesnyárfajtákból álló ültetvények. Ebből adódik, hogy kisebb kiterjedésű, kedvező adottságú homokfoltok hasznosítására is alkalmasak és a sokak részéről aggodalommal fogadott, nagy kiterjedésű fenyőmonokultúrákat lehet velük megtörni.

Hullámtereken a nemesnyárasokhoz képest egy fokozattal magasabb térszintben természetelők, itt gazdag cserjeszint alakulhat ki alattuk és ez a vadtenyésztés részére jelent előnyöket vadbúvóhelyek teremtésével. Másrészt a fehér- és szürkenyárak jól megválasztott időben végzett döntése a nagynevű vadászati szakértőnk — *Party István* — véleménye szerint a vad számára zsenge hajtásaival, kérgével értékes takarmányt jelent.

Végül néhány kiegészítés a fehér- és szürkenyárak nemesítési kérdéseire. A fehér- és szürkenyárnemesítéshez szükséges törzsfák kijelölését *Kopecký Ferenc* és *Halupa Lajos* kezdték el jórészt *Koltay György* szellemi hagyatékának továbbfejlesztése keretében. Sajnálatos tény, hogy a kijelölt fák üzemtervi rögzítése elmaradt. Jórészt ezzel magyarázhatjuk, hogy a kijelölt fák egy részét időközben kitermelték. A megmaradott fákat *Laczay Tamással* együtt felkerestük és helyükön termőhelyvizsgálatokat készítettünk. Sőt, néhány újabb törzsfát is kijelöltünk. Ezek értékelése, nemesítési felhasználása még a jövő feladatát képezi.

Hasonlóképpen nem szabad megelégednünk arról a nemesítői, kiválasztó munkáról sem, amelyet a hazai homokterületek legjobb ismerője, *Babos Imre* végzett. Az általa felismert változatok közül csupán az imrehegyi ún. fűzkérgű nyárat kell említenem, ennek fatechnológiai vizsgálatát *Halupáné Grósz Zsuzsa* készítette el, értékelése még várat magára. Befejezésül szeretném felhívni a figyelmet az izsáki Kolontó melletti és a bugaci kisasszonyerdei homokbuckák tetején álló egyenes törzsű szürkenyárakra, amelyek tömeges elszaporítása szintén feladatot jelenthet a homokfásítók részére. Megkezdttük ezen előfordulások részletesebb vizsgálatát, a megkezdett munkának remélhetőleg lesz folytatása. Segítségével két olyan termőhelyi adottság (szódás talajú és futóhomokos buckák) erdészeti hasznosítására kerülhet sor, ahova jelenleg kevésszámú fafajt tudunk csak ajánlani.

Dr. Szodfridt István

Dr. Szodfridt István jólesően elismerő és kiegészítő hozzászólása teljesebbé teszi a fehérynár félék kutatógárdájának és értékes munkájuknak megismerését és a téma tárgyalását. Gondolataihoz én is hozzáfűzök pár sort.

A dendrológus botanikusok — mint a tiszteletreméltó emlékü *Gombóc Endre* is — sajnos, legtöbbször eltúlozzák a formaváltozatok számát. Így a lényeg szintje elvész. Az erdészt csak az eltérő termőhelyigénnyel, faminóséggel vagy lényeges növekedési, egészségi különbséggel kapcsolható alak-, fajta-, vagy fajváltozatok érdekelhetik. Az ártéren az árvíztűrőképesség életbevágó termőhelyigény különbség. Ezért kellett itt a homoki termőhelyeken gazdálkodóknál jobban megismerni a vizigényesebb fehérynárat és a csak magas fekvésű helyeken életképes szürkenyárat (vagy ugyanígy a szlavonkőrist és a magaskőrist). Ahhoz, hogy ezeket az ismereteket a gyakorlat is magáévá tegye, fontos, hogy a technikumokban és az egyetemen hangsúlyozottan így oktassák, és az erdőrendezők is éljenek e megkülönböztetésekkel.

A nyarak erdőszerű kezeléséhez: *Koltay* a nemesnyarak esetében is szorgalmazta az erdőszerű állománynevelést szil, juhar alsó-, és nagykoronás nyár uralkodószinttel. Így a belterjes ápolást igénylő időszak lerövidül az első 2—3 évre. A fehérynárfélék csoportjának még nagy az erdő- és vadgazdálkodási előnye azért, mert kiválóan újulnak gyökérsarjra. A fehérynár félék nemesítésének előzményeihez megemlítem, hogy az nemcsak *Koltay György* szellemi hagyatéaként indult. Ő maga 1951 tavaszán Rábakecöl hullámtéren, valamint Hajóson a homoki felsővágási kerületben és a Duna-ártéren a tolnai csemetekertben olyan 2—4 hektárnyi nyár fajtagyűjtemény erdősítést végeztetett az általa odaküldött fajtákból, melyekben néhány szép rezgő- és szürkenyár csoport gyökérsarjait is betéttette. A szép fák felkutatásában segítségére voltak többek között *Balsay László* (Hanság), *Tóth Jenő* (Rábaköz), *Tóth II. Imre* (Béda), *Hódi István* (Közalaptványi ártér 2. kerülete).

A megnövekedett feladatok végzésére az 1953-ban alapított sárvári nyárkutató állomás a következő évben indította új sorszámozású törzsfakijelöléseit, majd 1958-ban az értékes országos populétumhálózat kialakítását. Viszont *Koltayt* is megelőzte az a szelektálás, mely az első világháború előtt történt a Baja határában fekvő Nagyrezét erdészkerületben. A rekompenciós telepítésként létesített erdőben több kiváló törzsalakú és így nyilván válogatott gyökérsarjából ültetett, 70 évesnél idősebb fehérynár csoport bizonyítja ezt az azonos korú szlávontölgyesek talajmélyedéseiben. Talán sikerül még kideríteni az érdemes tettet.

A közelmúlt kritikája: a felszabadulás utáni első évtized évi több milliós fehérynár magcsemetenevelése, (*Bakkay László*, *Csaja Domonkos*, *Tóth János* úttörő munkája nyomán) és az óriási erdeifenyő telepítésekbe lombelegynek bevitt fehérynár sorok magpopulációtömege rendkívül kiszélesítette a nemesítési kiinduló bázist. A hónyomás károkból kiderült, hogy hibás telepítési sémát alkalmaztunk. Mégis óriási szakmai hiba volt, hogy az üzem-, illetve erdőtervek nyár-kiirtási előírását sablonosan hajtották, illetve hajtották végre, nem kémélve a legszebb fehérynár egyedeket sem, melyekből hektáronként 1—10 db. nyugodtan megvárhatta volna a fenyők véghasználatát is. Most rendelkezésünkre állhatna klónozáshoz, vagy kiváló géntartalékként ez a kellő szakmai hozzáértés hiányában ki-puszlított anyag.

Tóth Imre

Dr. Oroszi Sándor: „A magyar természetvédelem kezdetei” c. mű az OEE kiadásában megjelent.

A mű a reformkortól követi a hazai természetvédelmi mozgalmak fő irányait, első eredményeit. Az intézményes természetvédelem megteremtésére tett első kísérleteket eredeti források alapján mutatja be. Részletesen foglalkozik a természetvédelem törvénybe foglalásának körülményeivel. Bemutatja az Országos Természetvédelmi Tanács felszabadulás előtti működésének eredményeként kijelölt első védett területeket. Ezt követően összefoglalja a magyar természetvédelem 1945. előtti eredményeit. Röviden felvázolja a felszabadulás után újra induló természetvédelmi munka fő irányait 1961-ig, az új természetvédelmi rendeletig.

A könyv terjedelme: 15 ív (219 oldal), egy ívet a fénykép és dokumentum mellékletek foglalnak el. A/5-ös formátumban, fűzve jelent meg, rotaprint eljárással.

Dr. Tibay Gy.